

29. Mosimann Olivier Luc. Anti-suit injunctions in international commercial arbitration / by Olivier Luc Mosimann. – The Hague : Eleven International Publ., 2010. – 199 p. – (International commerce and arbitration ; vol. 5).
30. Redfern and Hunter on international arbitration / Nigel Blackaby, Constantine Partasides, Alan Redfern, Martin Hunter. – 5th ed. – Oxon ; New York : Oxford University Press, 2009. – XLVII, 849 p.
31. Russell on arbitration / David St. John Sutton, Judith Gill, Matthew Gearing, Francis Russell. – 23rd ed. – London : Sweet & Maxwell Thomson Reuters, 2007. – LXXIX, 796 p.
32. SCAI Rules [2012] / Swiss Chambers Arbitration Institution // SCAI = Swiss Chambers Arbitration Institution [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.swissarbitration.org/sa/download/SRIA_english_2012.pdf.
33. Scherer M. Court proceedings in violation of an arbitration agreement: Arbitral Jurisdiction to issue anti-suit injunction and award damages for breach of the arbitration agreement / M. Scherer // International arbitration law review. – 2011. – Vol. 14. – P. 43–46.
34. Wirth M. Interim or Preventive Measures in Support of International Arbitration in Switzerland / Markus Wirth // Bulletin / ASA, Association suisse de l'arbitrage = Schweiz. Vereinigung für Schiedsgerichtsbarkeit = Associazione svizzera per l'arbitrato = Swiss Arbitration Association, 2000/31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.homburger.ch/fileadmin/publications/INTERIM.pdf>.

УДК 346.5

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ У ВІДНОСИНАХ ІЗ ПОСТАВКИ НАФТИ Й НАФТОПРОДУКТІВ

STATE REGULATION OF COMPETITION IN THE RELATIONS FOR THE SUPPLY OF OIL AND OIL PRODUCTS

Череднікова Т.М.,

здобувач

*Інституту економіко-правових досліджень
Національної академії наук України*

У статті відзначається, що особливе поєднання економічних інтересів держави, суб'єктів господарювання і споживачів спостерігається у сфері господарського обігу нафти й нафтопродуктів. Обґрунтовано, що на сьогодні недостатньо висвітленими залишаються питання стану дотримання антимонопольно-конкурентного законодавства у відносинах із поставки нафти на засадах договору купівлі-продажу, що укладається за результатами біржового аукціону. Розроблено пропозиції, спрямовані на створення конкурентних засад у відносинах з організації та здійснення поставок нафти вітчизняного видобутку на засадах договору купівлі-продажу, що укладається за результатами біржового аукціону.

Ключові слова: державне регулювання, конкуренція, нафта, нафтопродукти, поставка.

В статье отмечается, что особое сочетание экономических интересов государства, субъектов хозяйствования и потребителей наблюдается в сфере хозяйственного оборота нефти и нефтепродуктов. Обосновано, что в настоящее время недостаточно освещенными остаются вопросы состояния соблюдения антимонопольно-конкурентного законодательства в отношениях по поставке нефти на основе договора купли-продажи, заключаемого по результатам биржевого аукциона. Разработаны предложения, направленные на создание конкурентных основ в отношениях по организации и осуществлению поставок нефти отечественной добычи на основе договора купли-продажи, заключаемого по результатам биржевого аукциона.

Ключевые слова: государственное регулирование, конкуренция, нефть, нефтепродукты, поставка.

The article notes that the particular combination of economic interests of the state, businesses and consumers is observed in the sphere of economic turnover of oil and oil products. It is proved that currently remain insufficiently described issues monitor the observance of antimonopoly-competition law in the relations for the supply of oil on the basis of the contract of purchase and sale concluded by results of the exchange auction. Developed proposals aimed at creating a competitive framework in the relations for the organization and implementation of the oil supply domestic production based on the contract of purchase and sale concluded by results of the exchange auction.

Key words: government regulation, competition, oil, oil products, supply.

Актуальність теми. Створення конкурентних умов господарювання є основним обов'язком держави. Саме завдяки добросовісній конкуренції вдається забезпечити збалансування публічних і приватних інтересів учасників господарських відносин. Особливе поєднання економічних інтересів держави, суб'єктів господарювання та споживачів спостерігається у сфері господарського обігу нафти й

нафтопродуктів. Наразі наявний механізм правового забезпечення конкуренції певною мірою дає змогу ефективно запобігати антиконкурентним узгодженим діям і виявляти факти зловживання монопольним становищем на ринку нафтопродуктів. Утім на сьогодні недостатньо висвітленими залишаються питання стану дотримання антимонопольно-конкурентного законодавства у відносинах із поставки на-

фти на засадах договору купівлі-продажу, що укладається за результатами біржового аукціону. Саме вказаними й іншими обставинами зумовлюється актуальність дослідження.

Окремі аспекти проблеми правового забезпечення економічної конкуренції в різних сферах господарювання відображено в наукових працях О.О. Бакалінської, О.В. Безуха, С.С. Валітова, Н.М. Корчак та ін. Поряд із цим невирішеними й такими, що потребують поглибленого висвітлення через призму норм конкурентного права, залишаються питання конкретизації окремих положень чинного законодавства України, які, зокрема, визначають порядок організації та здійснення поставок нафти вітчизняного видобутку на засадах договору купівлі-продажу, що укладається за результатами біржового аукціону.

У зв'язку з цим метою статті є розробка пропозицій, спрямованих на створення конкурентних засад у відносинах з організації та здійснення поставок нафти вітчизняного видобутку на засадах договору купівлі-продажу, що укладається за результатами біржового аукціону.

Виклад основного матеріалу. Однією зі складових державної економічної політики є антимонопольно-конкурентна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їхньої взаємодії на умовах недопущення виявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки (ч. 1 ст. 10 Господарського кодексу України) [1].

Держава приділяє важливу увагу забезпеченню конкурентних умов господарювання в різних сферах економіки, у тому числі у сфері господарського обігу нафти й нафтопродуктів. Зокрема, вато згадати Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015, затверджене Указом Президента України від 28.05.2015, у якому наголошувалось на необхідності проведення до 01.06.2015 в установленому порядку розслідування порушень вимог законодавства про захист економічної конкуренції суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність на ринках вугілля, електричної енергії, *нафти й нафтопродуктів*, природного і скрапленого газу (п. 5) [2]. Реалізацію відповідних заходів було покладено на Антимонопольний комітет України та Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики й комунальних послуг.

У цьому випадку, як справедливо відзначає О.О. Бакалінська, держава виступає як регулятор конкурентних відносин, вступаючи при цьому у відносини вертикального підпорядкування із суб'єктами господарювання [3, с. 40]. Додатково О.В. Безух наголошує на подвійній функції держави в регулюванні конкурентних відносин. Так, держава виступає як регулятор економічних відносин, який установлює правила та механізми правового регулювання конкуренції, здійснює охорону конкурентних відносин і як суб'єкт господарювання, який є складовою еко-

номічного механізму здійснення й регулювання конкуренції [4, с. 136].

Потрібно погодитися з думкою С.В. Шкляра, котрий зазначає, що держава в особі Антимонопольного комітету України є суб'єктом конкурентних відносин, завданням якого є підтримка та захист добросовісної конкуренції шляхом здійснення повноважень і функцій Комітету на підставі законодавчо закріплених принципів державного регулювання господарської діяльності [5, с. 22]. Особливості спеціального статусу Антимонопольного комітету України у сфері підтримки й захисту добросовісного конкурентного змагання полягають у реалізації спеціфічних функцій державного регулювання у сфері економічної конкуренції через поєднання адміністративних і організаційно-господарських повноважень у сфері економіки та забезпечення державним примусом [3, с. 41].

Зокрема, у звіті Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ) за 2014 р., затвердженому розпорядженням АМКУ від 12.03.2015 № 6-рп, зазначається, що АМКУ в межах своєї компетенції постійно відстежує ситуацію на ринках світлих нафтопродуктів і альтернативних видів пального.

З метою запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції на ринках моторних бензинів, дизельного пального АМКУ 08.04.2014 було надано обов'язкові для розгляду рекомендації суб'єктам господарювання, які працюють під брендами «Лукойл», «ОККО», «WOG», «Shell», «Паралель», «Укрнафта», «Веста», «Авіас» і «БРСМ-Нафта», ужити заходи щодо встановлення роздрібних цін на моторні бензини та дизельне пальне на рівні, який існував би за умов значної конкуренції на ринку.

Водночас, оскільки окремі оператори ринку не вжили заходів щодо встановлення роздрібних цін на моторні бензини та дизельне пальне на рівні, який існував би за умов значної конкуренції на ринку та не надали АМКУ документи матеріали, які б свідчили, що встановлені на їхніх АЗС ціни є економічно обґрунтованими, АМКУ було розпочато комплексне поглиблене дослідження ринків роздрібної торгівлі світлими нафтопродуктами із залученням територіальних відділень АМКУ.

За результатами ґрунтового дослідження ситуації з цінами на бензини й дизельне пальне, які зазнали швидкого зростання протягом січня – квітня 2014 р., територіальними відділеннями АМКУ було розпочато розгляд 87 справ про зловживання монополієм (домінуючим) становищем ПП «Лукойл Україна», ПП «Окко нафтопродукт», ТОВ «VOG Рітейл», ТОВ «Золотий екватор» і ТОВ «Альянс Холдинг» і передано їх Комітету на розгляд [6, с. 29–30].

З метою запобігання монополізації ринків (зокрема таких як вогнетриви, глини, дизельних двигунів, підшипників, великої побутової техніки, *роздрібною реалізації світлих нафтопродуктів*, лікарських препаратів, обов'язкового страхування пасажирів від нещасних випадків на залізничному транспорті, слабоалкогольних напоїв, сухих кормів для собак і котів

тощо), проведення складного поглибленого дослідження або можливої заборони концентрації протягом 2014 р. центральним апаратом АМКУ було розпочато 85 справ про концентрацію, із яких протягом 2014 р. було розглянуто 25 справ про концентрацію, за результатами яких надано дозволи (у 2013 р. було розглянуто 23 справи про концентрацію) [6, с. 79].

Про постійну увагу держави до стану забезпечення балансу приватних і публічних інтересів на ринку нафти й продуктів її переробки свідчить факт проведення 21.01.2016 засідання, у роботі якого взяли участь посадові особи АМКУ та представники операторів ринку нафтопродуктів. Предметом обговорення виступили питання дотримання законодавства про захист економічної конкуренції на ринках бензинів і дизельного пального. Зокрема, під час зустрічі у своїй доповіді Т.В. Кулішова, начальник Другого управління досліджень і розслідувань АМКУ, ознайомила присутніх із висновками та напрацюваннями АМКУ щодо ситуації, яка склалась на вказаних ринках, зазначила фактори, що можуть свідчити про наявність «мовчазної згоди» між учасниками ринків, акцентувала увагу на інструментах і методах конкурентної боротьби, які повинні існувати на ринках бензинів і дизельного пального [7].

Це може свідчити про наявність, так званих, «картельних змов» на вітчизняному ринку нафти й нафтопродуктів. Як відзначає К.С. Кантур, «картельна змова» трактується як антиконкурентні узгоджені дії, так і будь-які інші узгоджені дії, спрямовані проти конкуренції [8, с. 250].

Згідно із Законом України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001, узгодженими діями визнаються укладення суб'єктами господарювання угод у будь-якій формі, прийняття об'єднаннями рішень у будь-якій формі, а також будь-яка інша погоджена конкурентна поведінка (діяльність, бездіяльність) суб'єктів господарювання. Узгодженими діями є також створення суб'єкта господарювання, об'єднання, метою чи наслідком створення якого є координація конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання, що створили зазначений суб'єкт господарювання, об'єднання, або між ними та новоствореним суб'єктом господарювання, або вступ до такого об'єднання (ч. 1 ст. 5) [9].

Варто погодитися з думкою С.С. Валітова про те, що наведений у ч. 2 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» перелік антиконкурентних узгоджених дій не є вичерпним, оскільки загальна заборонна норма, що міститься в ч. 1 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції», стосується будь-яких узгоджених дій, які можуть призвести або призвели до недопущення, усунення або обмеження конкуренції [10, с. 106].

У практиці застосування законодавства про захист економічної конкуренції розрізняють види антиконкурентних узгоджених дій залежно від цілі, яку ставлять перед собою учасники дій, а також від їх місця на ринку.

Як відзначає С.С. Валітов, залежно від структури ринку та місця суб'єктів господарювання на ньому

виділяють три основні види антиконкурентних узгоджених дій: *горизонтальні, вертикальні й конгломерантні*. На практиці одні й ті самі узгоджені дії (угоди) можуть містити водночас елементи різних видів антиконкурентних узгоджених дій [10, с. 108].

У науковій літературі можна зустріти й інші критерії, на підставі яких наводиться класифікація неправомірних дій у сфері конкуренції.

Зокрема, Н.М. Корчак виділяє індивідуальні зловживання (зловживання підприємцями монопольним становищем на ринку, а також акти та дії органів влади й управління, що обмежують конкуренцію) і колективні дії (неправомірні угоди (погоджені дії) між підприємцями, органами влади й управління, що дискримінують підприємців на ринку) [11, с. 56].

У свою чергу, Ю.В. Журик, залежно від видів суб'єктів, які вчиняють правопорушення, виокремлює таке: правопорушення з боку суб'єктів господарювання у вигляді зловживання монопольним становищем і обмеження конкуренції; правопорушення з боку органів влади, органів адміністративно-господарського управління та контролю, які порушують права й законні інтереси суб'єктів господарювання [12, с. 9].

Як відзначається в наукових джерелах, вітчизняний ринок нафтопродуктів є фактично монополізованим, оскільки оператори ринку утворюють конкурентне середовище лише формально через скоринований характер дій учасників цього сегмента товарного ринку [13, с. 381].

Загалом світовий ринок нафтопродуктів схильний до монополізації. Так, конкурентним відомством Італії (ICA) у 2004 р. було порушено справу (розгляд закінчився в 2006 р.) стосовно найбільших нафтових компаній: BP, Shell, ConocoPhillips, ExxonMobil і Total. Предметом розгляду справи був ринок авіаційного керосину, який має олігопольну структуру. Було встановлено, що між основними учасниками ринку діяла угода, що обмежує конкуренцію, у межах якої компанії відмовилися конкурувати одна з одною на проведених авіакомпаніями тендерах, а також обмежували входження на ринок нових учасників, відмовляючи їм у доступі до потужностей зі зберігання нафтопродуктів. При цьому компанії-учасники антиконкурентної угоди налагодили постійний обмін інформацією між своїми фірмами і здійснювали інші антиконкурентні дії. За підсумками розгляду справи компанії були оштрафовані на суму понад 300 млн євро. Суди всіх інстанцій підтвердили законність і обґрунтованість рішення ICA та розмірів накладених на компанії штрафів [14].

Варто погодитися з позицією С.С. Валітова, який відзначає, що монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання відповідно до конкурентного законодавства України не є протиправним. Проте дії суб'єкта господарювання, домінуючого на ринку, який намагається посилити свою ринкову владу через певні методи, що обмежують або усувають конкуренцію або притіняють права споживача, є порушенням конкурентного законодавства і припиняються антимонопольними органами [15, с. 73–97].

Зловживання монопольним становищем є одним із найбільш поширених видів порушень конкурентного законодавства. За твердженням С.С. Валітова, за останні роки частка зловживань монопольним становищем в структурі всіх порушень законодавства про захист економічної конкуренції становить близько 90% [15, с. 73–97].

Загалом практика діяльності АМКУ та його територіальних відділень свідчить про те, що передбачені чинним законодавством України заходи юридичної відповідальності більшою мірою застосовуються до суб'єктів господарювання, які здійснюють антиконкурентні узгоджені дії чи зловживання монопольним становищем на ринку нафтопродуктів під час оптової або роздрібної торгівлі.

Водночас поза увагою АМКУ залишається сфера купівлі-продажу нафти вітчизняного видобутку на аукціонах, що проводяться відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про організацію та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу» від 16.10.2014, якою затверджено однойменний Порядок (далі – Порядок організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти).

Зокрема, для організації та проведення аукціону утворюється аукціонний комітет з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу (далі – аукціонний комітет), який здійснює загальне керівництво й контроль за дотриманням умов проведення аукціонів.

До складу аукціонного комітету включаються по три представники Мінекономрозвитку і Міненерговугілля та чотири представники Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України». Персональний склад аукціонного комітету затверджується спільним наказом Мінекономрозвитку й Міненерговугілля (п. 5 Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти).

До заявки на проведення аукціону додається таке:

1) документи, що засвідчують наявність заявлених обсягів нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу, або розрахунки, які підтверджують наявність технологічних та інших можливостей продавця для забезпечення постачання заявлених товарів на відповідну дату;

2) проект договору купівлі-продажу;

3) відомості про умови транспортування нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу з використанням трубопровідного транспорту, залізничного й автомобільного транспорту відповідно до визначеного базису поставки, який повинен передбачати наявність гарантованої можливості для подальшого транспортування нафти до всіх вітчизняних нафтопереробних заводів, що функціонують на час подання пропозиції, і рівних умов доступу для всіх покупців до ресурсу нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу. Спосіб відвантаження та напрям транспортування визначаються покупцем у відповідних договорах купівлі-продажу;

4) документи, що підтверджують якісні характеристики товару, у тому числі сертифікат відповід-

ності на кожен партію нафти сирової й газового конденсату (п. 16 Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти).

Як свідчить судово-практика, певні складнощі в покупців нафти виникають у зв'язку з наданням продавцями переваг окремим суб'єктам господарювання – транспортним організаціям, які ставлять їх у привілейоване становище стосовно конкурентів. Адже на сьогодні ринок послуг із транспортування, зокрема, нафти не є монополізованим (окрім транспортування магістральними трубопроводами). У зв'язку з цим доцільним і таким, що відповідає вимогам законодавства України, потрібно визнати принцип формування аукціонної пропозиції, який усуває можливі антиконкурентні дії з боку продавців нафти.

Згідно з п. 2 Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти, продавцями нафти вітчизняного видобутку є суб'єкти господарювання державного сектора економіки. При цьому дії продавців щодо змістового наповнення заявки на проведення аукціону узгоджуються з аукціонним комітетом, який розглядає та схвалює або відхиляє такі заявки (підпункт 4 п. 6 Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти).

Як було зазначено вище, у заявці на проведення аукціону вказуються відомості про умови транспортування нафти відповідно до визначеного базису поставки. Отже, виходить, що надання пріоритету певній транспортній компанії отримує схвалення з боку аукціонного комітету, представленого посадовими особами як центральних органів виконавчої влади, так і НАК «Нафтогаз України». За таких обставин видається можливим стверджувати про наявність факту антиконкурентних дій органів влади, які виявляються в наданні окремим суб'єктам господарювання або групам суб'єктів господарювання пільг чи інших переваг, які ставлять їх у привілейоване становище стосовно конкурентів, що призводить або може призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції (абз. 7 ч. 2 ст. 15 Закону України «Про захист економічної конкуренції»).

Утім господарські суди не вбачають порушення законодавства України, яке відбувається під час формування аукціонної пропозиції з продажу нафти й укладення договору купівлі-продажу між продавцем і покупцем на неконкурентних умовах.

Зокрема, про це яскраво свідчить такий приклад із судової практики. Так, Постановою Київського апеляційного господарського суду від 27.09.2007 у справі № 33/2 за позовом ЗАТ транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта» до ВАТ «Укрнафта», ЗАТ «Українська фондова біржа» про розірвання договору купівлі-продажу нафти А97/37-Н від 26.09.2006, а також стягнення штрафу і збитків у задоволенні позовних вимог було відмовлено повністю.

Сутність справи полягає в такому. У вересні 2006 р. на офіційному web-сайті ЗАТ «Українська фондова біржа» (відповідач 2) було розміщено «аукціон-

ний бюлетень з пропозиціями на продаж енергоресурсів на аукціоні № 97, що відбудеться 21 вересня 2006 року». У цьому бюлетені були запропоновані лоти з продажу нафти на НГВУ «Долинанафтогаз». Продавцем указаних лотів є ВАТ «Укрнафта» (відповідач 1).

В аукціонному бюлетені було визначено також умови транспортування нафти: «по трубопроводу: через ВАТ «Укртранснафта» або автотранспортом спеціалізованого транспортного підприємства СП з ВАТ «Укрнафта»».

ЗАТ транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта» (Позивач) придбало 12 000 тонн нафти НГВУ «Долинанафтогаз» на умовах транспортування по трубопроводу через ВАТ «Укртранснафта» або автотранспортом спеціалізованого транспортного підприємства СП з ВАТ «Укрнафта», про що було видано аукціонне свідоцтво від 21.09.2006 № Н-97-37.

Відповідно до умов цього договору, покупець (ЗАТ «Укртатнафта») зобов'язався оплатити і прийняти нафту на умовах цього Договору, а Продавець (ВАТ «Укрнафта») – передати Покупцю нафту відповідно до графіка поставки, указанного в Додатку, загальною кількістю 12 000 тонн.

Відповідно до п. 2.1 договору, вартість нафти з урахуванням ПДВ становила 29 760 000,00 грн.

Пунктом 3.1 договору було передбачено, що ВАТ «Укрнафта» поставляє нафту НГВУ «Долинанафтогаз», товарний парк ЦППН НГВУ «Долинанафтогаз». Умови транспортування нафти з пункту відвантаження – автотранспортом спеціалізованого підприємства ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс», що є спеціалізованим автотранспортним підприємством СП з ВАТ «Укрнафта».

Відвантаження й передання нафти здійснюється після отримання Продавцем (ВАТ «Укрнафта») оплати згідно з договором.

Пунктом 3.3 спірного договору було передбачено, що транспортування нафти магістральними трубопроводами ВАТ «Укртранснафта», транспортування нафти з пункту відвантаження до пункту наливу, налив і подальше перевезення нафти залізничним або автомобільним транспортом Покупець (ЗАТ «Укртатнафта») забезпечує самостійно в зазначені терміни за окремими договорами, укладеними Покупцем (ЗАТ «Укртатнафта») із транспортними (транспортно-експедиційними) організаціями.

25.09.2006 ЗАТ «Укртатнафта» звернулось до ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс» із листом від 25.09.2006 № 47/3-1150 із пропозицією про надання проекту договору для оформлення перевезення нафти. Указаний лист надіслався позивачем з метою виконання п. 3.1 договору щодо транспортування нафти з пункту відвантаження автотранспортом спеціалізованого підприємства ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс», що є спеціалізованим автотранспортним підприємством СП з ВАТ «Укрнафта».

26.09.2006 відповідач 1 надіслав на адресу позивача лист від 26.09.2006 № бпн-15/3000, де вказує, що всі питання транспортування нафти ЗАТ «Ук-

ратнафта» повинна вирішувати з ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс».

26.09.2005 ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс» надало відповідь № 01/450 на лист ЗАТ «Укртатнафта», у якому зазначило, що всі наявні транспортні засоби в жовтні 2006 р. задіяні на виконання послуг щодо перевезення нафти й нафтопродуктів, замовником яких є ВАТ «Укрнафта», і тому ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс» не має технічної можливості здійснити перевезення 12 000 тонн нафти, що придбав позивач.

Отримавши від ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс» відповідь, ЗАТ «Укртатнафта» почало вчиняти дії щодо забезпечення відвантаження нафти іншими способами.

ЗАТ «Укртатнафта» звернулось до ВАТ «Укрнафта» з листом від 12.10.2006 № 47/03-1265, у якому вказало на неможливість транспортування нафти транспортом ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс», трубопроводом або через нафтобази й запропонувало укласти додаткову угоду до договору, де визначити нового перевізника нафти, а саме: транспортні організації, з якими ЗАТ «Укртатнафта» уклало угоди на транспортування нафти (ТОВ «Станкінпром-агро», ТОВ «Спецтранссервіс»).

На вказаний лист ВАТ «Укрнафта» надала відповідь від 13.10.2006 № 29-01/1496, у якому наполягала на відвантаженні нафти лише транспортом ТОВ ТВФ «Нафтотранссервіс».

У діях ВАТ «Укрнафта» Київський апеляційний господарський суд не знайшов ознак господарського правопорушення, відзначивши, що всі потенційні покупці, зокрема й ЗАТ «Укртатнафта», могли та зобов'язані були розглянути аукціонну пропозицію щодо доцільності її придбання на умовах Покупця [16].

Водночас господарським судом не було надано правової оцінки правомірності встановлення в аукціонній пропозиції обмеження права покупця щодо вибору суб'єкта господарювання, який надаватиме послуги з перевезення придбаної нафти. До речі, суду потрібно було б взяти до уваги норму ч. 2 ст. 193 Господарського кодексу України про те, що кожна сторона повинна вжити всіх заходів, необхідних для належного виконання нею зобов'язання, ураховуючи інтереси другої сторони та загальногосподарський інтерес. Утім належного врахування ця правова норма, як і норми Закону України «Про захист економічної конкуренції», не знайшла в постанові Київського апеляційного господарського суду.

Висновки. З метою запобігання виникненню подібних ситуацій на майбутнє видається доцільним унести відповідні зміни до підпункту 3 п. 16 Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти, передбачивши таке:

«3) відомості про умови транспортування нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу з використанням трубопровідного транспорту, залізничного та автомобільного транспорту відповідно до визначеного базису поставки, який повинен передбачати наявність гарантованої можливості для подальшого транспортування нафти до всіх вітчизняних

нафтопереробних заводів, що функціонують на час подання пропозиції, і рівних умов доступу для всіх покупців до ресурсу нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу, а також створення конкурентних умов для участі суб'єктів господарювання – транспортних організацій у наданні послуг із транспортування нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу. Спосіб відвантаження та напрям транспортування визначаються покупцем у відповідних договорах купівлі-продажу. Не допускається надання переваг окремим суб'єктам господарювання – транспортним організаціям у наданні послуг із транспортування нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу».

Крім того, п. 16 Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти доцільно доповнити новим підпунктом 5 такого змісту:

«5) висновок Антимонопольного комітету України про відповідність проекту договору купівлі-продажу й відомостей про умови транспортування нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу вимогам законодавства України про захист економічної конкуренції».

Викладені у даному науковому дослідженні ідеї можуть бути розвинені у напрямку вдосконалення правового регулювання конкурентних відносин у сфері господарського обігу нафти та нафтопродуктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
2. Про стан виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 року «Про стан забезпечення енергетичної безпеки держави та невідкладні заходи щодо сталого проведення опалювального сезону 2014/15 року» та додаткові заходи для гарантованого забезпечення вітчизняних споживачів енергоносіями : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015, затверджене Указом Президента України від 28.05.2015 № 298/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 44. – Ст. 1370.
3. Бакалінська О.О. Правове забезпечення добросовісної конкуренції в Україні: проблеми теорії і практики : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О.О. Бакалінська ; НАПРН України, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака. – К., 2015. – 477 с.
4. Безух О.В. Теоретичні проблеми правового регулювання відносин економічної конкуренції : [монографія] / О.В. Безух. – К : НДІ приватного права і підприємництва НАПРН України, 2013. – 270 с.
5. Шкляр С.В. Захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання у правовідносинах з органами Антимонопольного комітету України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / С.В. Шкляр ; ОНЮА. – Одеса, 2012. – 231 с.
6. Звіт Антимонопольного комітету України за 2014 рік, затверджений розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.03.2015 № 6-рп [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=110270>.
7. В АМКУ відбулася нарада з питань дотримання конкурентного законодавства на ринках бензинів і дизельного пального [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248780665&cat_id=244277212.
8. Кантур К.С. Картели на ринку нафтопродуктів України / К.С. Кантур // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 3. – С. 249–255.
9. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
10. Валітов С.С. Конкурентне право України : [навчальний посібник] / С.С. Валітов. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 432 с.
11. Корчак Н.М. Державне регулювання відносин конкуренції в Україні (господарсько-правовий аспект) : [монографія] / Н.М. Корчак. – К. : Нац. акад. прокуратури України, 2014. – 334 с.
12. Журик Ю.В. Антимонопольно-конкурентне право України : [навчальний посібник]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 272 с.
13. Щапін Є.С. Контроль за дотриманням суб'єктами ринку нафтопродуктів вимог законодавства України / Є.С. Щапін // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». – 2011. – Вип. 4. – С. 379–384.
14. Жарко О. Топливо. «Цены топливного рынка: кто правит бал?» / О. Жарко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://transler.ru/content/arxiv_perevozhic/perevizhik_10/perevozhic_119/Topливо_Tzeny_toplivnogo_rynka_kto_pravit_bal.
15. Валітов С.С. Правовое регулирование конкуренции в Украине : [монографія] / С.С. Валітов. – Донецк : Юго-Восток, 2009. – 307 с.
16. Постанова Київського апеляційного господарського суду від 27.09.2007 у справі № 33/2 за позовом ЗАТ транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта» до ВАТ «Укрнафта», ЗАТ «Українська фондова біржа» про розірвання договору купівлі-продажу нафти А97/37-Н від 26.09.2006, а також стягнення штрафу та збитків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1041601>.